

ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ Τ.Ε.Φ.Α.Α.
Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού

ΚΥΚΛΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΧΟΡΟΥ

Σημειώσεις για το μάθημα της
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ « ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ » ΧΟΡΟΥ

- Μ. Ζωγράφου :** Αναπληρώτρια καθηγήτρια ΤΕΦΑΑ Πανεπ. Αθηνών
Μ. Κουτσούμπα : Λέκτορας ΤΕΦΑΑ Πανεπ. Αθηνών (ειδικό κείμενο)
● **Ρ. Καμπεριδου :** Διδάκτορας Ιστορικής Κοινωνιολογίας Παντείου
Πανεπιστημίου (ειδικό κείμενο)

ΑΘΗΝΑ 2002

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Art Work

«ΕΝΑ ΥΠΕΡΟΧΟ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑ»

Ο ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ Η ΦΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΩΣ ΣΥΜΒΟΛΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΤΩΤΕΡΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ¹

της Ειρήνης Καμπερίδου ΒΑ, ΜΑ
Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου,
Μέλος ΕΕΔΙΠ, ΤΕΦΑΑ Αθηνών

*«Δεν υπάρχει παρά μόνο ένας χορός στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Είναι ο ίδιος για τους Τούρκους, τους Άραβες και όλες τις μουσουλμανικές εθνότητες, που είναι διασκορπισμένες σε αυτήν την επικράτεια. Είναι ο ίδιος και για τους υποτελείς Έλληνες και Αρμενίους της Υψηλής Πύλης, και αυτός ο **παγκόσμιος χορός** δεν αξίζει την ονομασία του... λυγίζονται ή τεντώνονται, ή πιο ακριβέστερα, **ξεριζώνουν τα χέρια τους, τινάζουν ταχύτατα τους γοφούς τους, ισορροπούν ελαφριά στα πόδια τους, χωρίς όμως να τα ξεκολλήσουν από το πάτωμα. Συνεχίζοντας τις ίδιες περιστροφές, οι χορεύτριες μετακινούνται, οπισθοχωρούν, στριφογυρίζουν μόνες ή γύρω από την άλλη χορεύτρια...** Το τι το χαριτωμένο έχει αυτός ο χορός μου ξεφεύγει, αλλά αυτά που είναι απρεπή (ή άσεμνα) κτυπούν αμέσως τα πιο άπειρα μάτια.»² Γράφει, το 1852, η **Mme. de la Princesse de Belgiojoso**, περιηγήτρια που φιλοξενήθηκε σε πολλά χαρέμια της Μικράς Ασίας, ή της καθ' ημάς Ανατολής.

*Κατά την Αγγλίδα περιηγήτρια the Dowager Marchioness of Dufferin and Ava, στην Αίγυπτο το 1882, οι χορεύτριες φορούσαν ένα είδος κορμάκι με χρώμα βαθύ ροζ και μία διαιρεμένη/τεμαχισμένη ανοιχτή φούστα που άγγιζε το έδαφος. Αρχικά σημειώνει, ότι «ο χορός ήταν ο **συνηθισμένος**» και ότι «θα μπορούσαμε να το ονομάσουμε **ο χορός του εξαρθρωμένου γοφού**, το οποίο επαναλάμβαναν με μπουκάλια νερού στερεωμένα επάνω στα κεφάλια τους... εκτέλεσαν **ένα υπέροχο γυμναστικό κατόρθωμα...**». Όπως επισημάνει, τοποθετήθηκε ένα δαχτυλίδι στο πάτωμα, και οι χορεύτριες λύγιζαν το κορμί τους και έπεφταν προς τα πίσω για να πιάσουν το δαχτυλίδι...³

*Σε χαρέμι της Κρήτης, το 1865, η Αγγλίδα περιηγήτρια Anna Vivanti γράφει: «Επιτέλους ο πατέρας της, της ζήτησε να τραγουδήσει μερικά **Ελληνικά τραγούδια**. Τα λόγια και η μουσική ήταν τελείως άγνωστα σε εμένα, όμως ακούγονταν πολύ μελαγχολικά, και το αίσθημα αυτό (της μελαγχολίας) με κατείχε τόσο έντονα, που μου ήταν αδύνατον να το συγκαλύψω. Εδώ τραγουδούσε το καημένο μικρό πουλάκι, το οποίο, αν και τα κάγκελα του κλουβιού του ήταν επιχρυσωμένα, και ο αφέντης της τρυφερός και καλός, επρόκειτο για μία ισόβια φυλάκιση (στο χαρέμι)...»⁴ Αναφέρεται σε μία ελεύθερη Μουσουλμάνα της Οθωμανικής ελίτ, την Λεϊλά [Mdlle. Leila], κόρη του Ισμαήλ Πασά, του Γενικού Κυβερνήτη της Κρήτης, ο οποίος υπήρξε πρώην σκλάβος από την Χίο.

*****

I. «Ο ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΕΞΑΡΘΡΩΜΕΝΟΥ ΓΟΦΟΥ»

Για πρώτη φορά αναδεικνύεται, χάρη στις επιτόπιες μαρτυρίες 110 δυτικών περιηγητριών⁵ και έγκλειστων στα χαρέμια γυναικών, του 18^{ου} και του 19^{ου} αιώνα, στην Μικρά Ασία, στο

